

Isät lasten asialla esittää "Huoltoriitojen sovittelun toimintamallia" [OM, STM] lapsi- ja perhepalveluiden kärkihankkeeksi, perustuen tiedonantotilaisuuteen Säätytalolla 28.10.15.

Huoltoriitoihin on kehitetty oikeusministeriön toimesta asiantuntija-avusteinen sovittelumalli (ns. Follo), jonka tarkoitus on lähinnä vähentää huoltoriitojen määrää oikeuslaitoksessa. Hyvää mallissa on ollut se, että sovitteluun pääsee nopeasti. Sovittelumallista on saatu muutenkin hyviä kokemuksia niiden vanhempien osalta, joilla on halua ja kykyä sopia asiat - kunhan sovittelijat heitä siinä asiassa ohjeistavat. Toisaalta taas ei ole olemassa tutkittua tietoa siitä ovatko sopimukset olleet aidosti lapsen edun mukaisia, ovatko ne olleet aidosti yhteisymmärryksessä vanhempien kesken sovittuja tai onko sopimusta jatkossa rikottu.

Edellä mainittuihin seikkoihin viitaten nykyinen asiantuntija-avusteinen sovittelu sopii huonosti hankaliin tai pitkittyneisiin huoltoriitoihin [eng. high conflict] tai riitoihin, joissa toinen vanhempi on lähtökohtaisesti alisteisessa neuvotteluasemassa toiseen verrattuna.

Huoltoriidat kuormittavat oikeuslaitosta (huolto-, tapaamis-, asumis- ja elatusriidat sekä tapaamisten täytäntöönpanot). Hovioikeutta kuormittavat valitukset käräjäoikeuksien ratkaisusta, jotka valitettavan usein näkevät lapsen oikeuksia puolustavan vanhemman riitaisana. Tällöin päätökset ovat usein oikeusmurha lapsen oikeudelle elää molempien vanhempien kanssa, joka perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen.

Huoltoriidat kuormittavat vielä oikeuslaitosta enemmän sosiaali- ja terveyssektoria: lastenvalvojat ja lastensuojelu tukehtuvat jatkuvista vanhempien lastensuojeluilmoituksista tai avunpyynnöistä koskien tapaamissopimuksia/rikkomisia tai lapsen vieraannuttamista. Perheneuvolat ja perheoikeudelliset yksiköt tekevät olosuhdeselvityksiä oikeuden pyynnöstä ja pyrkivät järjestämään perheasiain sovittelua niille, jotka sitä älyvät pyytää. Kouluterveydenhoidossa (opettajat/psykologit) pyrkivät auttamaan oppilasta, joka on joutunut vanhemman riidan lyöntikapulaksi. Erikoissairaanhoidossa (psykologit/psykiatrit) pyritään auttamaan lasta tai nuorta, jolla on mielenterveydenhäiriöitä tai jopa itsetuhoisaa

käyttäytymistä seurauksena vanhemman vuosia jatkuneesta manipuloinnista ja ohjelmoinnista hylkiä toista vanhempaa.

Huoltoriitoihin joutuvat osallistumaan usein myös turvakodit, joihin vanhempi hakeutuu lasten kanssa joko aidosta hädästä tai varmistamaan vakiintuneet olosuhteet suhteessa lapseen. Poliisille tehdään huoltoriidassa perättömiä ilmoituksia lapseen tai lapsen vanhempaan kohdistuvasta fyysisestä tai seksuaalisesta väkivallasta. Vastapuoli taas tekee ilmoituksia kunnianloukkauksesta ja perättömistä ilmiannoista.

Yhden pitkittyneen huoltoriidan kustannukset ovat satojatuhansia euroja ilman lapsen syrjäytymisen kustannuksia. Jos lapsi syrjäytyy, niin kustannuksen on arvioitu olevan 1,2 M€ lasta kohti (opetusministeriö). Huoltoriidat ovat usein ylisukupolvisia, huoltoriidan uhri on tulevaisuuden huoltoriidan osapuoli.

Isät lasten asialla ehdottaa olemassa olevan asiantuntija-avusteisen sovittelun parantamista ns. Wisconsinin mallilla koskien lapsen huoltoa, asumista, tapaamisia tai elatusta. Mallin toimivuus on koeponnistettu Yhdysvalloissa ja siitä on paljon tietoa saatavilla. Malli soveltuu kaikille vanhemmille, jotka eivät pääse sopuun keskenään tai lastenvalvojan avustuksella:

1. Pakollinen koulutus vanhemmuuteen/lapsen edun mukaiseen toimintaan (Internet/digitalisointi: web-sivustot, videot lapsen edun mukaisesta vanhemmuudesta, vuoroasumisesta, arviointilomakkeet vanhemman velvollisuuksista ja yhteistyöstä)
2. Pakollinen sovittelu yhdessä Arvioijan* kanssa tuomarin johdolla
3. Vanhemmuuden/lapsen edun arviointi Arvioijien toimesta (korvaa nykyisen olosuhdeselvityksen)
4. Käräjätuomarin päätös lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisista ja elatuksesta
5. Sopimusten noudattamisen valvonta (Internet/digitalisointi)

* Arvioija on moniammattilainen, joka työskentelee käräjäoikeuden alaisuudessa ja raportoi toiminnasta käräjäoikeuden tuomarille. Arvioija selvittää vanhempien välistä yhteistyökykyä, motiiveja ja vanhemmuuden kykyä. Arvioijalla on mahdollisuus selvittää asioita paljon nykyistä olosuhdeselvitystä dynaamisemmin: vanhemmat, lapsi, lastensuojelu, perheneuvola, ensi- ja turvakoti, poliisi, koulu, vanhempien naapurit/ystävät/sukulaiset. Työn pääpaino on erolapsen edun mukaisilla ratkaisuilla. Erolapsen etu on painotettu kokonaisuus, jossa määritellään erolapsen edun mukaiset ja vastaiset toimet. Alustava työ on meneillään Isät lasten asialla -yhdistyksessä ja siihen toivotaan OM:n, STM:n, THL:n ja lastensuojelujärjestöjen osallisuutta. Erolapsen etu lapsen huolto ja tapaamisasiassa on tarkoitettu avoimeksi asiakirjaksi (Internet), josta kansalainen tai viranomainen pystyy helposti tarkistamaan mikä on lapsen edun mukaista tai sen vastaista vanhemmuutta.

Pakollisella vanhempien ohjeistuksella/sovittelulla on suuri vaikutus huoltoriitojen määrään käräjäoikeuksissa (nyt yli 3000 kpl per vuosi). Ehdotettu toimintamalli siirtää käräjä- ja hovioikeuksien kustannuksia huoltoriitaistunnoista ja valituksista arvioijien koulutukseen ja heidän palkkoihin. Suurin säästö tulee kuitenkin SOTE-puolelta, kun kaikki lapsen huoltoon, asumiseen, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvät riidat ratkotaan yhden luokun periaatteella käräjäoikeuksien alaisuudessa. Kustannusten säästö SOTE-puolella on varmasti 10 - 100-kertainen verrattuna muutoksen vaatimiin henkilö- ja tietotekniikkaresursseihin.

Ehdotetun mallin suurin voittaja on erolapsi, joka ei menetä vanhempaansa huoltoriidan seurauksena. Tutkitun tiedon mukaan vuoroasuminen on erolapsen paras vaihtoehto, heti vanhempien yhdessä asumisen jälkeen. Vuosikautia tai jopa kymmeniä jatkuvassa riidassa on aina mukana lapsen vieraannuttamista ja toisen vanhemman huoltokiusaamista. Sovitteluun pääsemisen nopeus, riidan ratkaiseminen erolapsen edun mukaan sekä sopimusten noudattamisen seuranta takaa lapselle parhaan mahdollisen puuttumisen ongelmaan.

Pauli Tossavainen, p. 0400 790290 | pauli.tossavainen@isatlastenasialla.fi